

Simplicissimus Budapestje*

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

50 éve, 1965. április 2-án leplezték le a Lenin szobrot

A késő Kádár-kort fiatalon megélő mai idősebbek úgy érezték, hogy a korszakban a Sztálin-kultusszal végleg leszámoltak, és helyette a sokkal szelídebb, álmos, mesébe illő Lenin-kultuszra építették a rendszer alapjait. Pedig *Lenin*, ha megélte volna a 30-as éveket, aligha alkalmazhatott volna más eszközöket, ha fenn akarta volna tartani hatalmát. És a Lenin szobor-pályázatot sem 56 után, hanem már 1953-ban írták ki.

A mű éppen fele akkora lett, mint az 1956-ban lerombolt Sztálin szobor: négy méter magas. A megbízást – két eredménytelen pályázat után – *Pátzay Pál* kapta, ő volt az alkotója az ezerszámra, sorozatban készült, minden pártbizottságon ott virító Lenin mellszobornak. A mögötte lévő 15 méter magas, svéd gránittal burkolt betonhasáb ügyesen céloz arra, hogy nem az ember a monumentális, csak a mögötte álló támogatás. (Valójában a fegyverek ereje volt nagy, mindenki tudta, de senki sem mondta.)

Pátzay (1896–1979) Kossuth-díjjal jutalmazott szobra egyszerű, hétköznapi emberként ábrázolta modelljét. A valaha a Képzőművészeti Főiskoláról két év után eltanácsolt szobrász az egyik legtipikusabb kommunista „útítárs” művész. Tehetsége nem volt megkérdőjelezhető, a vészkorszak idején üldözött zsidókat bújtatott a műtermében, meghívott tagja volt az 1945-ös Nemzetgyűlésnek. Se előtte se utána választáson jelöltséget nem fogadott el, semmilyen pártnak soha nem volt tagja.

Amikor a dolgozók évtizedeken át felvontak május 1-jén a Sztálin-szobor nélküli tribün előtt, mintegy mellékes pillantást vetettek az utána odakerült Leninre, az afféle ártalmatlan kellékre.

A kommunista rendszer, amilyen sunyin, lopva érkezett a pártegyesítés örvén, olyan körmönfontan is távozott. A Lenin szobrot kevés *Nagy Imre* újratemetése előtt felállványozták, azzal az ürüggyel, hogy restaurálni kell, aztán elszállították. Ma a szoborparkban áll.

Ha valaki beguglizza a szobrot, a kozterkep.hu szócikke jön föl elsőnek, *Neszták Béla* 1667 lapjának egyike. A 2012-ben elhunyt amatőr helytörténész, a koztérkép.hu egyik oszlo-

pa személyes emléket is fűzött a poszthoz: „*Nekem a szobor nem volt ismeretlen, mert párját a Csepel Művek bejárata előtt nap mint nap láttam. Igaz, hogy annak kinyújtott tenyerébe valakik állandóan zsíroskenyeret tettek.*” Szobrok talapzatába gyakran rejtenek időkapszulát – arról nem maradt fenn feljegyzés, hogy e szoborba betettek-e ilyesmit. Ha mégis, akkor valószínűleg előkerül, amikor nekilátnak a Liget Projekt kivitelezésének.

Két alapkő-kapszula

Innen üzenem a Liget Projekt felelőseinek, hogy amikor elbontják a Petőfi Csarnokot (amely mindenki szerint alaposan megérett erre), ne feledkezzenek el a mellette álló hangláb alá rejtett műanyag hordóról. Valamiért megragadt az emlékeimben, hogy 1987. január 1-én a KISZ felhívására gimnazisták vihettek oda tárgyakat, melyeket egy időkapszulába helyeztek el. Vajon mi mindent? Pénzérmét, bélyeget, képeslapot? A Magyar Ifjúság és az Ifjúsági Magazin példányait? Akkor már megjelent a rövid életű ellen-HVG is, az Ötlet nevű hetilap. (Bit-let nevű számítástechnikai melléklete is volt!) Talán néhány verseskötet, fényképek a KISZ KB üléséről? Akármilyen is volt ott, a Nemzeti Múzeumban a helyük.

Híre ment ezen kívül, hogy a Kossuth tér renoválásakor az egyetlen soha el nem mozdított szobrot, *II. Rákóczi Ferencét* a restaurálás után nem ugyanoda helyezték vissza, hanem néhány méterrel az eredeti helyétől távolabb, hogy a Szabadság térről jobban látsszék. És elrejtettek benne egy rozsdamentes acélkapszulát. De hogy mi van benne, azt nem sikerült megtudnom. Csak két személy tudja, az átépítést irányító Steindl Imre Programiroda vezetője és a Házelnök úr. Azt egyébként tetszenek tudni, hogy a szobron található felirat egy vaskos füllentést tartalmaz? Azt állítja, hogy a fejedelem halálának 200. évfordulóján, 1935-ben állították fel. Pedig az avatás 1937-re csúszott. Ezt a füllentést a mai renoválók (magától értetődő módon) nem helyesbítették.

Az ideális alapkő-kapszula

Játsszunk el a gondolattal, hogy manapság valami nagyon jelentős épület vagy szobor talapzatába kellene időkapszulát

tenni. Mit tegyünk bele, hogy kellőképpen jellemezze napjainkat? A napok történéseit, a hónapok gondjait, az évek hordalékát, az évtizedek adta visszamenőleges bölcsességet?

Tennék bele napilapokat, egy Magyar Narancsot, egy csomó blogposztot, persze kinyomtatva, iPaden nem lehet, hiszen milyen áramforrás, töltő lesz majd a jövőben?

Tennék bele egy *Révész Sándor* publicisztikát a Népszabadságból, néhány hozzá fűzött anyázó posztot a Facebookról. Egy BUDAPEST folyóiratot, egy *Tóta W. Árpád* cikket a hvg.hu-ról, ugyancsak a mellékelt szalonképtelen „ellenvéleményekkel”. Megkérném egy konzervatív barátomat, hogy jelöljön meg egy-két neki fontos cikket a Mandinerről, a Mos Maiorum portálról, ahonnet tetszik. Ezen felül beletennék néhány teljesen politikamentes posztot az Urbanista, a Falanszter blogról esetleg a Palotabarád, a Dunai szigetek blogról. Feltűrnék néhány nem nyilvános szakmai levelezőlistát, amelyen rajta vagyok. Biztosan belevennem *Tamási Miklós* és a „neonweg” nick mögé bújó „kritikus” pengeváltását:

„1: »...menüpont alatt láthatóak és szabadon letölthetőek, publikálhatóak«.

Eddig még tudtatok magyarul. Most már ti is kezditek ezt a retardált újmagyar mekegést, és akkor se jut eszetekbe, hogy a hagyományos nyelvhasználatnak megfelelően ne a túlképzett formát erőltessétek, ha az egy rövid mondatot 3 »-ak, -ek« végződéssel terhel? Elképesztő.

2: »...aki 1975-ben járt a feleségével Budapesten, karakteres riportot készített a döglődő várossról.«

Ugyan basszátok már meg, hol a kurvaistenben van ezeken a képeken a döglődő város, he? Egy avítsága ellenére is európaibb, kulturáltabb hely látszik, emberszabásúbb emberekkel, mint az a proliatkány- és döglégyhorda lakta, bűzös, rothadó, »modern« trággyadomb, ami a mai Budapest, és ami nektek nyilván nagyon megfelel. Nektek adom, éljetez benne, okádni kell tőletek, kretének.”

És a főszerkesztő válasza:

„Tisztelt XY!

Köszönjük a levelét, sokat segített.

Egy kérés: szerintem a jövőben ne olvassa el a leveleinket, a képek a fontosak, nem a mi csacska, magyartalan butaságaink.

*Mottó: „Nekem mondd, pestinek, hogy füle van a tepsinek?” – XX. század végi mondás

Az 1975-ös Budapesthez javasolt Zsille Zoltán szociológus munkáit <http://mno.hu/kulturpult/zsille-zoltan-halalara-744839>, különösen a »Bassza meg az IKV« címűt.

Üdvözlettel: Tamási Miklós

(Önök egyébként nincs neve? Nehéz lehet így élni)

Ezen kívül leírnám, miről beszélnek az emberek az időkapzsula lezárásának hetében, hónapjában, mi volt az év témája, mit tekintünk az előtünk álló évtized legfontosabb problémájának. Persze Budapestről. Az új állami hírtévé. A Liget projekt és a Hauszmann-program létjogosultsága. Az évtized problémája pedig: visszazokás a tömegközlekedésre.

Az Országgyűlési Múzeum kiállítása a Látogatóközpontban

Az Országház eredeti pályázati programjában nem szerepelt múzeum, így Steindl Imre terveiben sem. 1922-ben határozott úgy az akkor Nemzetgyűlésnek nevezett parlament, hogy 100.000 koronával elindítja megalapítását. Ehhez közadakozásra és jelentős tárgyi adományokra volt szükség. Az 1923-as alapító okirat már előírta, hogy a Nemzeti Múzeum Deák-szobája kerüljön át az új közgyűjteménybe.

Az intenzív gyűjtést követően végül 1929-ben nyílt meg, bejárata a XVII-es kapunál, a mai Tisza-szoborral szemben, helyiségei a dunai szárnyban a félemeleten és az emeleten voltak. Összesen 17 teremben mutatták be a magyar alkotmányosság történetét. A nyitás utáni érdeklődés csak fokozódott, amikor 1931-től ingyenesé tették látogatását. Az év minden napján nyitva volt, és a harmincas évek közepén

már Budapest három leglátogatottabb múzeuma között tartották számon. Ez elsősorban újszerű, meghökkentő vizuális elemeket alkalmazó időszakos kiállításainak volt köszönhető, amelyekben nagy szerepet kaptak az akkor még műtárgynak nem számító fotográfiák és a film, mint újszerű eszköz. (Két legnagyobb sikerű kiállítása: A magyar politikai karikatúra 1832–1932, Húsz év politikai története, 1914–1934). Sok gyűjtővel, leszámazottal álltak kapcsolatban, a múzeum vezetőinek módja volt aukciókon is vásárolni. Az egykorú sajtóban keltett kiemelkedő visszhang azt az érzést ébreszti az emberben, hogy munkatársai korukat megelőző, kiváló PR- és sajtómunkát végeztek. 1942-ben nyitva tartásáért fel kellett függeszteni, kinseit a pincében rejtették el. A háború után munkatársai a felbolydult, színes politikai környezetben szenvedélyes gyűjtőmunkába kezdtek. Ám 1949-ben az akkor Minisztertanácsnak nevezett kormány úgy döntött, hogy megszünteti az intézményt. (Az alkotmányosság népszerűsítésére érthető módon nem volt szüksége az új hatalomnak.) A műtárgyak többsége a Nemzeti Múzeumba került. A Deák emlékszoba visszafelé is megtette ugyanazt az utat... Húsz bronzszobor és plasztika azonban öntödében végezte. Barbár módon beolvasztották őket, kellett a bronz a főbejárat melletti jobb oldali oroszlánhoz.

Néhány éve az a döntés született, hogy az Országgyűlés a múzeumot nem régi helyén és régi formájában alapítja újra, hanem az újonnan kialakított Látogatóközpont részeként, a rakpartra vezető új passzázs bal oldalán.

A kiállítás sem a régit akarta feltámasztani, hanem a parlamentet mint politikai intézményt, tágabban a magyar alkotmányosság ezer évét kívánja bemutatni – elsősorban középiskolásoknak. Voltaképpen kormányzástörténeti program, amely a középkorban kezdődik, amikor a mindenható király néhanapján megengedte a főuraknak, hogy hozzászóljanak egyes fontos kérdésekhez. Túlnyomó része azokról az időről szól, amikor a törvényhozás nem ebben az épületben, sőt nem is ebben a városban működött.

Egy részletes kronológiára épül, az egyes vitrinekben számos tárgyi emlék és dokumentummásolat látható. A rendezők nagy figyelmet fordítottak arra, hogy a parlamentarizmus történetét a lehető leglátványosabban közel hozzák a ma emberéhez. Egy lassan körbeforgó panoptikum azt az 1741-es jelenetet ábrázolja, amikor a fiatal *Mária Terézia* kiegyezik a parókás magyar főurakkal. (A mellette lévő képernyőkről mindent meg lehet tudni a jelen lévő személyekről.) Igen eredeti a folyamatosan vetített jelenet, amelyen egy Tisza István házelnököt megszemélyesítő színész játssza el azt az egy percet, amikor egy képviselőtársa háromszor rálőtt, ám Tisza nem rendült meg, folytatta az ülés vezetését. (Én csak a felfelé nézést hiányoltam – *Herczeg Ferenc*, aki képviselőként jelen volt az esetenél, memoárjában azt írta, hogy az egyik lövés után felnezzett a karzatra, ugyanis ott ült a felesége.) A történet egészen napjainkig tart. A 20. századi fájdalmas magyar történelem ábrázolása már nemcsak a felidézésre teszi a hangsúlyt, hanem a törvényhozás következményeire. Zsidótörvények, népiirtás, kommunista csalás az 1947-es választásokon. (Egy fizikai valójában megidézett teherautó-plató is látható, szétszórt „kék cédulákkal”, ezek tették lehetővé a településről településre szállított emberek többszöri szavazását.)

A legutolsó rész az 1990-ben újjászületett parlamenti demokráciát mutatja be, köztük nagyon fiatal embereket.

Bár minden felirat angol-magyar nyelvű, a kiállítás elsősorban magyar iskolásoknak szól, hogy életre keljen a már tanult sok száraz tény.

(A kiállítás kurátora *Kedves Gyula*, a szervezőbizottság elnöke *Bellavics István* közművelődési igazgató. A belépés április végéig ingyenes. Pro forma jegyet kell váltani, aztán a sorban álló csoportokat megkerülve be lehet menni. Nyitva minden nap 10-től 18 óráig.)